

УДК 332.1

АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РЕФОРМУВАННЯ**М.Г. Ступень***доктор економічних наук, професор
декан землевпорядного факультету**Львівський національний аграрний університет***В.Ю. Пересоляк***кандидат наук з державного управління, доцент
завідувач кафедри землевпорядкування та кадастру**ДВНЗ «Ужгородський національний університет»***С.С. Радомський***кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри земельного кадастру**Львівський національний аграрний університет*

У статті проаналізовано проблеми функціонування й динаміки реформування публічного адміністрування та територіальної організації влади розвинених європейських демократій у контексті суспільно-правових процесів децентралізації влади, утвердження фінансової самостійності місцевого і регіонального самоврядування. Наведено наукові парадигми аналізу поняття регіоналізму, його види, історичну еволюцію, ідеологічні основи, причини виникнення та передумови поширення.

Ключові слова: *регіоналізм, регіоналізація, децентралізація, адміністративно-територіальний устрій, деконцентрація.*

.....

Складний шлях реалізації публічного адміністрування та територіальної організації влади розвинених європейських демократій зумовили актуальність дослідження всього спектра проблем. З огляду на існування значних розбіжностей між різними регіонами країни, зокрема економічних, історико-культурних, геополітичних, етнолінгвістичних, релігійних тощо, найхарактернішою загальносвітовою тенденцією є розширення прав регіонів, що проявляється у передачі функцій з національного рівня на внутрішньодержавні структури. Зважаючи на внутрішні процеси у глобальному просторі, можна очікувати переростання нових тенденцій у самоформування нових і ліквідацію існуючих регіонів (Каталонія, Іспанія).

Концепцію «нового регіоналізму» в останні десятиліття розвинено в працях В. Андерсона, Б. Бузана, Р. Вейрінена, М. Кітинга, В. Міхєєва, П. Моргана, Т. Стародуба, О. Увера, Г. Широкова та ін. Дослідженням процесів адміністративно-територіальної реформи, що відбувалися на зламі 1980–2000 рр. у країнах Центрально-Східної Європи, приділяли увагу такі зарубіжні вчені і політики, як Х. Граббе, Б. Колер-Кох, Б. Нанберг, Дж. Хессе, К. Одваєр, Г. Петері, Ю. Князєв, М. Кулеш, Е. Кірхен, а серед українських — Б. Данилишин, І. Кресіна,

П. Свяневич, С. Вовканич та інші. Вони розкрили різні аспекти адміністративно-територіального реформування на тлі розвитку суспільства, розв'язання проблем здійснення політичних та інших суспільних реформ, а також розглянули причини виникнення і далеко неоднозначні наслідки соціально-економічних й політичних перетворень, що відбулися у другій половині ХХ століття.

Поява хвилі адміністративно-територіального реформування отримала назву «новий регіоналізм». Країни Європи мають чітко закладену структуру адміністративно-територіального устрою та неабиякий досвід адміністративно-територіальних реформ, сформовану на сьогодні.

Метою статті є вивчення та детальний аналіз європейського досвіду реформування адміністративно-територіального устрою держави.

Адміністративно-територіальний поділ є основною базою для організації сучасного державного управління, формування органів влади в державі, розбудови місцевого самоврядування. В країнах ЄС ця реформа проводилась під впливом різноманітних чинників, серед яких: географічний, економічний, демографічний, історичний та ін. Власне, завдяки децентралі-

зації, тобто передачі частини повноважень, їх фінансового забезпечення та відповідальності з рівня державного управління на рівень місцевого самоврядування, або «local government», було досягнуто високого рівня ефективності управління розвитком територій.

Загалом у ХХ столітті відбулося декілька хвиль адміністративно-територіальних перетворень:

- перша — на початку ХХ століття, що обумовлено розв'язанням проблем масової урбанізації, що охопила такі країни, як Австрія, Великобританія, Франція, Данія, країни Бенілюксу;

- друга — після Другої світової війни; мала два основні напрями: укрупнення базових адміністративно-територіальних одиниць з низькою щільністю населення в Норвегії, Швеції, Данії, Німеччині та інших країнах заходу, а також усунення регіональних диспропорцій — у Німеччині, Італії, Великобританії та ін.;

- у 70–80-х роках у спосіб перерозподілу повноважень та усунення економічних розривів відбулася третя хвиля перетворень — у Греції, Ірландії, Іспанії, Португалії.

Основними її напрямками стали оптимізація децентралізації управління, тобто комплексне удосконалення територіальної організації влади, регіоналізм та демократизація. Завдання децентралізації — закласти територіальну основу для змін у розподілі функцій і компетенції між органами публічної влади, забезпечити оновлення організаційної моделі територіального управління, а також удосконалення міжбюджетних відносин, що одержали назву управлінської революції, а сама реформа так званого нового регіоналізму. Гарантом правової основи адміністративно-територіального реформування є відповідні юридичні передумови устрою, закладені в конституції держави. Вони носять конституційний характер, забезпечують врахування думки громадськості у разі зміни адміністративних меж муніципалітетів, а також орієнтовані на збереження координатності діяльності рівнів територіальної організації влади.

Новий регіоналізм змінює структуру територіальної політики. Традиційно регіони виконували функції політико-адміністративної опори держави, були інструментом реалізації політики центральних органів виконавчої влади, отримуючи взамін з їх боку захист та субсидії. Новий регіоналізм змінює функції регіонів, перетворюючи їх на самостійних учасників міжнародних відносин. Основними чинниками, які спричинили появу нового регіоналізму і призвели до переосмислення ролі регіонів, можна вважати збільшення мобільності капіта-

лу і зростання регіональної ідентичності. Вплив транснаціональних корпорацій і зростання мобільності капіталу призвели до зниження ефективності господарського управління і адміністрування державними органами на місцях. Окрім підвищення рівня мобільності капіталу, відбулося зростання значення регіональної ідентичності, що здійснювалося як на базі традиційної культурної відмінності регіону, так і через утворення нової, раніше не існуючої регіональної ідентичності.

Центральна ідея нового регіоналізму — перетворення регіонів на головних суб'єктів реалізації соціально-економічних програм розвитку, інфраструктурних проектів, програм у сфері охорони здоров'я, освіти і культури, що забезпечується шляхом надання регіонам широких повноважень. Під час утворення регіону не завжди вдається поєднати два важливі чинники — економічний і культурний, оскільки регіони, переважно, формуються з огляду на економічну доцільність, об'єднуючи території з подібною господарською структурою, яка може не збігатися з культурною чи етнічною особливістю певної території; відповідно, певна лінгвістична, етнічна чи культурна група може бути розділена між кількома регіонами, чи навпаки — у рамках єдиного регіону можуть існувати кілька груп з різними культурними особливостями.

Згідно із концепції ідеолога М. Кітинга, новий регіоналізм характеризується двома поєднаними між собою особливостями: з одного боку, він не обмежується кордонами національного господарства, а з іншого, — зіштовхує між собою регіони в конкурентній боротьбі, не надаючи їм нової ролі у системі міжнародного поділу праці. Такий досвід формується багатьма країнами на теренах європейського простору. Феномен нової регіоналізації зачіпає адміністративний поділ і міжрегіональну конкуренцію. Найістотнішим у цьому процесі є те, що формування регіонів не обмежується національними кордонами, а може зачіпати певні частини територій однієї або кількох країн. Такі процеси набули найбільшого поширення в Європі, що особливо яскраво проявилось у створенні єврорегіонів. Разом з тим в умовах нового регіоналізму загострюється конкуренція між регіонами різних рівнів за розвиток ресурсного потенціалу і забезпечення вищого добробуту населення [4].

Основними чинниками виникнення та передумовами поширення нового регіоналізму були зміни в суспільних процесах: по-перше, відбувалася безперервна інтернаціоналізація територіальних економік, постійне розмивання міждержавних кордонів через посилення

інтеграції повідомлень, ідеологій і стилів організації; по-друге, мобілізація периферії, регіонів і місцевостей проти національних центрів, утвердження вимог меншин стосовно культурної автономії, окремих органів територіального управління і прийняття рішень; по-третє, відбувався інтенсивний розпад старих і формування нових суспільних інститутів, котрі значно посилюють трудову і соціальну мобільність індивідів, унаслідок чого важливого значення набуває соціокультурне і духовне відтворення населення на мезорівні.

За вченням М. Кітінга існують два типи регіоналізму, що спостерігаються в актуальному політичному процесі: традиційно консервативний («старий») та модерний («новий»). Перший регіоналізм є побудованим на домодерних ідентифікаціях і, зазвичай, характеризується уявленнями про історичну давнину та ностальгійними почуттями.

Консервативний характер цього різновиду регіоналізму зумовлено тим, що його прихильники належать до найменш географічно і соціально мобільних верств населення. Тому традиційний регіоналізм меншою мірою позиціонується з відстоюванням своїх інтересів у ширшому (не лише регіональному) контексті.

На відміну від нього, модерний регіоналізм має підтримку серед мобільних, соціально активних, урбанізованих індивідів. Регіоналістські партії здебільшого розраховують на підтримку представників середнього класу, зорієнтованих більшою мірою назовні, вважаючи регіон динамічною силою економічних і соціальних змін. Саме тому новий регіоналізм ґрунтується на зв'язках між регіоном та транс-регіональним порядком (державою, світовим ринком, макрорегіоном).

У політиці регіоналізму розрізняють кілька напрямів та ідеологічних платформ:

- *консервативний регіоналізм*, обумовлений ідеєю спільності почуттів усупереч модернізації. Регіоналізм такого ґатунку апелює до модерних реалій і цінностей, маючи тенденцію до ізоляціонізму. В сучасних умовах він дійсно сприяє реакційним тенденціям;

- *«буржуазний» регіоналізм* індустриальних та економічно розвинених регіонів. Цей вид регіоналізму спонукає до індустриального розвитку і намагається подолати обмеження з боку держави, наполягаючи на створенні сучасних адміністративних та політичних структур. Утім, у сучасній Європі прихильниками цього політичного напрямку стають не стільки підприємці, скільки представники регіональної технократії, підпорядковані державному управлінню й плануванню, визначеному як в уряді, так і в місцевих закладах освіти (регіональні інтелектуальні еліти);

- *«прогресивний» регіоналізм* — базується на «лівій» ідеології. Представники цього різновиду регіоналізму використовують ідеї національно-визвольних рухів з метою подолання нерівномірного розвитку й внутрішнього колоніалізму;

- *соціал-демократичний регіоналізм*. Попри те, що європейська соціал-демократія, зазвичай, відстоювала ідеї централізованого державного регулювання, починаючи з 60-х років відбувається поступовий її перехід на регіоналістські позиції, що значною мірою обумовлено опозиційним політичним досвідом, сприятливим для пошуку підтримки на місцевому, територіальному рівні, а також необхідністю адаптуватися до глобальних викликів;

- *правий популістський регіоналізм*, спрямований проти централізованого устрою дер-

Таблиця 1

Відмінності між «старим» та «новим» регіоналізмами

«Старий» регіоналізм	«Новий» регіоналізм
Існував в умовах біополарності	Розвивається як сучасна версія багатополарності
Формувався значною мірою «згори», під контролем двох конкуруючих наддержав	Формується «знизу», тобто процес сучасної регіоналізації містить елементи спонтанності й автономії його учасників
Носив протекціоністський характер	Прагне до реалізації ідей «відкритого регіоналізму», сумісного з економічною взаємозалежністю
Як правило, чітко орієнтувався на розв'язання або економічних проблем, або проблем безпеки	Є більше багатомірним, оскільки містить у собі торгово-фінансові, екологічні, соціально-політичні й інші виміри
Розглядав винятково відносини між суверенними державами	Припускає участь недержавних і субнаціональних учасників

жави, іноді проти перерозподілу бюджетних коштів до менш розвинених регіонів і не підтримує мігрантів.

У контексті взаємовідносин «держава — регіони» дослідники виділяють такі різновиди регіоналізму: 1) вузький регіоналізм; 2) самоврядування; 3) органічна децентралізація; 4) корпоративна децентралізація.

Вузький регіоналізм характерний державам унітарного типу (зокрема України), де регіональне керівництво є директивним органом центральної влади, яка відводить регіонам певні функції, що не створюють політичних проблем, а лише доповнюють «центр». Прикладом може бути Польща, де більшість посадових осіб одержують номінації зі столиці, яка має зважати на позицію регіонів.

Самоврядування з XIX — поч. XX ст. визначається англійським терміном «home rule» або німецьким «selbstverwalter». Вважається, що вищою ланкою регіоналізму є наділення регіонів правом вирішувати низку питань стосовно власного устрою у межах конституційних повноважень або згідно з традицією. Таке самоврядування становить частину державного адміністрування і поєднується з усією політичною системою.

Органічна децентралізація налічує два різновиди: 1) провінційно видозмінена, коли в провінціях паралельно існують центральні органи та директивні самоврядні органи (наприклад, земства в Росії); 2) територіально видозмінена, коли за моноціркової центральної влади постають середні й місцеві органи, які іноді наділялися значними управлінськими функціями (наприклад, коронні краї в Австро-Угорщині).

Корпоративну децентралізацію іноді називають сутнісною децентралізацією оптимального типу. За її правилами, штати/провінції службово не підпорядковуються центру й мають усі права, які не заборонені конституцією чи звичаями.

Слід назвати такі різновиди регіоналізму:

– «bottom-up» — регіоналізм, як зростання політичної і економічної активності суб'єктів регіону;

– «top-down» — регіоналізм, як формування державної регіональної політики з урахуванням специфіки розвитку регіонів [4].

Як відомо, децентралізацію визначають як один з ключових принципів розвитку демократії в державах Європейського Союзу, що є основою їх регіональної політики, поряд з принципами субсидіарності, концентрації, компліментарності, партнерства, програмного підходу. Такий принцип закріплено у Європейській хартії місцевого самоврядування, проекти

Європейської хартії регіональної демократії тощо. Децентралізація є основною умовою для держав-кандидатів на вступ до ЄС, на ній базуються всі галузеві політики, які розробляються і впроваджуються у межах ЄС.

Аналіз основних законів європейських держав дає змогу визначити кілька рис конституційно-правового регулювання адміністративно-територіального устрою щодо формально-юридичного закріплення конституційно-правових норм у тексті основного закону. Конституційно-правові норми, присвячені регулюванню відносин адміністративно-територіального устрою, можуть:

а) виокремлюватися у спеціальний розділ основного закону (конституції: Бельгії від 17 лютого 1994 р. — Частина 1 «Про Бельгійську Федерацію, її складові частини і територію»; Італійської Республіки від 22 грудня 1947 р. — Глава V. «Регіони, провінції, комуни»; Королівства Іспанії від 27 грудня 1978 р. — Розділ 8. «Про територіальний устрій держави»);

б) включатися до розділу конституції, присвяченого загальним положенням: конституції Швеції (Форма правління, прийнята 27.02.1974 р. — Глава 1. «Основи державного ладу»), Латвійської Республіки від 15.02.1922 р. (Частина I. «Загальні положення»); Угорщини від 25 квітня 2011 р.);

в) міститися у розділі основного закону, що визначає статус місцевого самоврядування (конституції: Польщі від 17.10.1992 р. (Глава 5. «Місцеве самоврядування»); Французької Республіки від 04.10.1958 р. (Розділ XII. «Про територіальні колективи»); Хорватії від 22.12.1990 р. (VI. «Організація місцевого самоврядування та управління»); Словаччини від 01.09.1992 р. (Частина IV. «Органи місцевого самоврядування»); Чехії (Розділ 7. «Місцеве самоврядування»); Естонії від 28.06.1992 р. (Глава 14. «Місцеве самоврядування»); Болгарії від 12.07.1991 р. (Глава 7. «Місцеве самоврядування та місцева адміністрація»); Македонії від 17.11.1991 р. («V. Місцеве самоврядування»); Молдови від 29.06.1994 р. (Глава VIII. «Публічне управління»).

Конституції Словенії та Литви містять відповідні норми як у розділах щодо загальних положень, так і щодо організації місцевого самоврядування (Конституція Словенії від 23.12.1991 р. — Частина 1. «Вступ» та Частина V. «Самоврядування»; Конституція Литви від 25.10.1992 р. — Глава 1. «Литовська держава» та Глава X. «Місцеве самоврядування та управління») [3].

Класичним для України прикладом проведення адміністративно-територіальної реформи вважається *досвід Польщі*, яка так само, як і Україна, позбулася комуністичного ґніту

наприкінці 80-х рр. минулого століття. Передумовою для реформування адміністративно-територіальної системи Польщі була зміна неефективного адміністрування в регіонах через наявність значної кількості основних елементів територіальної системи (49 воєводств), за умов якої концентрація фінансових ресурсів зосереджувалася в органах центральної влади, а не на місцях, що унеможливило ефективно та оперативне розв'язувати проблеми на рівні самоврядних колективів.

Адміністративно-територіальне реформування в Польщі відбувалося в два етапи. На *першому етапі* (1989–1990 рр.) було запроваджено самоврядування у гмінах. *Другий етап* (1998–1999 рр.) відзначався розширенням повноважень органів місцевого управління, запровадженням трирівневого територіального поділу (гміна, повіт, воєводство), скороченням кількості воєводств. Відтак у Польщі склався трирівневий територіальний поділ, який мав покращити рівень адміністрування та забезпечити більш якісніше надання послуг населенню через формування принципу, згідно з яким до компетенції вищого територіального рівня належать ті питання, які не можуть бути вирішені на нижчому територіальному рівні за відносно незалежності кожного рівня територіального поділу.

Польща продемонструвала високу динаміку законодавчого забезпечення реформи, зокрема були прийняті такі закони:

- 1990 р. — Про самоврядування гмін;
- 1994 р. — Про територіальне планування;
- 1998 р. — Про повітове самоврядування;
- 1998 р. — Про самоврядування воєводств;
- 2002 р. — «Про реформу адміністрації столиці».

– внесено зміни до законодавства, що регламентує перерозподіл владних повноважень;

– законодавство про реформу державного управління;

Адміністративно-територіальна реформа в Чехії тривала впродовж 10 років (1989–2000) і здійснювалася в два етапи: на I-му етапі реформи (в 1990 р.) Чехословаччина відмовилась від трирівневої структури адміністративно-територіального устрою (муніципалітет, район, область), запровадженого в 1960 р., і повернулася до дворівневої структури управління.

Хоча в 1997 р. парламент Чехії схвалив закон про дворівневу структуру адміністративного поділу країни, які в кордонах і назвах відтворювали територіальну структуру періоду 1848–1960 рр., реальне запровадження нового устрою країни відбулося лише в 2000 р., після ухвалення законів про вибори до органів

місцевого самоврядування, визначення їх статусу, повноважень та відносин між місцевою та центральною владою.

За сформованою впродовж 1997–2000 рр. нормативно-правовою базою, в Чехії було сформовано 14 самоврядних країв (до реформи їх кількість становила 8) та 6242 громади.

Адміністративно-територіальна реформа в Словаччині у 2002 р., тривала понад 10 років та здійснювалася у три етапи. На першому етапі впродовж 1990–1996 рр. відбулося: 1) схвалення Словачькою Національною Радою низки законів, згідно з якими було відновлено місцеве самоврядування та відображено у конституції країни (1992 р.), згідно з якою муніципалітети набули високого ступеня незалежності щодо розв'язання місцевих проблем; 2) скасування областей і перехід від трирівневої (область, район, населений пункт) до дворівневої системи державної адміністрації (38 районів, які залишилися з попередньої системи) та органів 1-го рівня — 121 територіальна одиниця, яка раніше формувалася винятково з населених пунктів. Це дало змогу призупинити децентралізацію країни у вересні 1994 р. і звести територіальну реформу до деконцентрації. Впродовж другого етапу в Словаччині з 1996 до 1998 року були проведені структурні зміни у державному управлінні за принципом розподілу адміністративних обов'язків між органами влади.

Третій етап (1998–2002 рр.) відбувся з приходом до влади нового уряду, що спромігся до «широкої» реформи через прийняття парламентом «стратегічних» документів.

Завершення реформи у Словаччині відбулось у 2002 р. Після ухвалення парламентом низки законів щодо фінансової децентралізації, зміцнення контрольних механізмів самоврядування, відбувся остаточний етап реформи державного управління, який передбачав розробку інструментів фінансового забезпечення виконання переданих повноважень від центрального уряду до органів місцевого і регіонального самоврядування, а також децентралізацію уряду і посилення принципу субсидіарності.

Заслугує на особливу увагу *досвід Іспанії* в адміністративно-територіальному реформуванні, а саме — в питаннях вирішення спорів між різними рівнями адміністративних одиниць. Головні принципи адміністративно-територіального устрою Іспанії закріплено в конституції країни 1978 р., яка наділяє провінції правом створювати автономні спільноти — основну адміністративно-територіальну одиницю Іспанії. Можна виділити такі основні передумови, що викликали необхідність проводити адміністративно-територіальну реформу в Іспанії: зростання сепаратистських настроїв у

регіонах та наділення регіонів ширшими повноваженнями в процесі демократизації Іспанії.

Територіальна організація Іспанії складається з муніципалітетів, провінцій, регіональних автономних об'єднань. Кожен елемент адміністративно-територіальної системи Іспанії наділений автономією. Початковою територіальною одиницею Іспанії є муніципалітет, яким керує муніципальна рада. Члени муніципальної ради (радники) обираються громадою муніципалітету. Головою виконавчого органу муніципалітету є алькальд, який обирається або мешканцями муніципалітету, або членами муніципальної ради. Муніципалітети утворюють провінцію, а їх кордони можуть змінюватися лише за рішенням Генеральних кортесів (двопалатний парламент Іспанії). Представницьким органом провінції є збори представників.

Так, у питаннях вирішення суперечок між різними ланками територіального управління Іспанія намагалася розібратися шляхом виділення спеціальної арбітражної інституції. Так, Конституція Іспанії надає можливість провінціям, які мають спільні кордони, історичні, культурні і економічні особливості, утворювати автономні спільноти. Особливу роль у співвідношенні повноважень між автономними спільнотами та органами центральної влади відіграє Конституційний Суд Іспанії, який виступає як арбітром у суперечливих питаннях щодо розподілу повноважень. Окрім того, Конституція Іспанії наділяє автономні спільноти правом звертатися до Конституційного Суду з вимогою скасувати рішення центральних органів влади, якщо воно порушує законодавство автономної спільноти. На території Іспанії існують адміністративна і національно-територіальна автономії. На сьогодні в Іспанії налічується 17 автономних областей.

Запровадження децентралізації у Франції відбувалося без зміни карти адміністративного поділу. Реформи у Франції певною мірою стосувалися розширення субнаціональної автономії, скорочення функцій центрального уряду, ослаблення ролі префектів та створення автономного регіонального рівня. Найбільш централізована в минулому держава Франція, кількість самоврядних одиниць (комун) якої сягає нині 36 тис. од., за економічним потенціалом посідає четверте місце в світі. У Франції з 36,7 тис. комун 32 тис. (90%) налічують менше 2 тис. жителів, а 898 — менше 50 осіб. Значні розбіжності у чисельності населення і ресурсному забезпеченні комун породжують проблеми диспропорцій рівня життя у них.

Під час децентралізаційних реформ у Франції більшість важливих повноважень щодо забезпечення життєдіяльності територіальних

громад було передано на рівень комуни. Однак унаслідок утворення великої кількості комун та їх незначного населення, більшість з них не мають можливостей фінансового наповнення власного бюджету самостійно. Ця проблема розв'язується двома шляхами: по-перше, широкий спектр послуг населенню малих комун надають більші сусідні комуни, використовуючи для цього власну інфраструктуру; по-друге, центральний уряд фінансово допомагає малим коммунам через механізми фінансового регулювання. Зауважимо, таке регулювання проявляється не у формі субсидій або субвенцій коммунам, а у формі субсидювання програм розвитку таких комун, що уповноважені впроваджувати адміністративно-територіальні одиниці вищого рівня — департаменти та регіони.

Після 1982 р., коли у Франції була започаткована адміністративна реформа, всі три рівні територіального устрою — комуни, департаменти та регіони — стали представництвами децентралізованих рівнів управління з власними органами місцевого самоврядування. Натомість змінилися параметри «адміністративної опіки» держави над функціонуванням органів місцевого самоврядування, що була замінена функцією адміністративного контролю за їх діяльністю. Ця функція була покладена на префектів, правовий статус яких також змінився у бік звуження їх повноважень, переважно контрольних.

У 2002 р. Франція прийняла закон, відповідно до якого створюються агломерації, тобто об'єднання населених пунктів чи комун. З одного боку, це сприяє розв'язанню проблем, які стосуються мешканців сусідніх громад, а з іншого, — надає змогу економити державний ресурс і створює умови для того, щоб територія сама заробляла кошти, тобто створює умови для саморозвитку [8].

ВИСНОВКИ

Глобалізація надає національним регіонам статусу стратегічних гравців Світового ринку, перетворюючи їх на активних автономних суб'єктів міжнародної системи конкурентної взаємодії. Завдяки цьому забезпечується конкурентоспроможність національних регіонів на рівні їх здатності відповідати на виклики глобального середовища, визначаючи, створюючи та розвиваючи локальні конкурентні переваги. Аналіз досвіду європейських країн дає змогу виокремити такі передумови успішної імплементації децентралізаційних процесів для створення ефективної моделі управління: утвердження принципу верховенства права; визнання та гарантії місцевого самоврядування; рівний правовий захист усіх

форм власності; демократичне й ефективне виборче законодавство; незалежність, ефективність, доступність і прозорість судової системи, функціонування інститутів адміністративного судочинства; досконалий бюджетний процес та висока фінансова дисципліна; прийняття адекватних соціальних стандартів; розвинений громадський сектор або стійка тенденція до його розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Європейський досвід адміністративно-територіального реформування: політичний аспект // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/844>.
2. Сірик З.О. Європейський досвід реформування адміністративно-територіального устрою / З.О. Сірик // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. — 2015. — Вип. 3. — С. 4–54.
3. Європейський досвід удосконалення місцевого самоврядування: Наукові доповіді. — Вип. 3 / Нац. акад. прав. наук України, Наук.-дослід. ін-т держ. буд. та місц. самоврядування;

редкол. Ю.П. Битяк [та ін.]. — Х.: Оберіг, 2012. — 64 с.

4. Китинг М. Новый регионализм в Западной Европе / М. Китинг. Логос, 2003. — № 6 (40). — С. 81.
5. Баль-Вожняк Т. Економічні мережі як ефективні механізми координації інноваційної діяльності / Т. Баль-Вожняк // Міжнародна економічна політика. — 2010. — Вип. 1-2. — С. 133–155.
6. Андерсон В.М. Неокономічні виклики глобалізації: нова економічна географія / В.М. Андерсон // Вісник Одеського національного університету. — 2009. — Т. 14. — Вип. 15. — (Сер. Економіка).
7. Брикова І. Детермінанти міжнародної конкурентоспроможності національних регіонів у глобальному економічному просторі / І. Брикова // Міжнародна економічна політика. — 2007. — Вип. 7. — С. 5–33.
8. Новіков М. Європейський досвід адміністративно-територіального реформування: політичний аспект. Аналітична записка [Електронний ресурс] / М. Новіков, О. Гайко. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/844/>

УДК 001.82 : 633.877 : 581.16 (477.44)

ПРОСТОРОВИЙ АНАЛІЗ РЕПРОДУКТИВНИХ ПРОЦЕСІВ НА КЛОНОВІЙ ПЛАНТАЦІЇ СОСНИ ЗВИЧАЙНОЇ ФІНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ

І.С. Нейко

кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник

О.В. Колчанова

молодший науковий співробітник

ДП «Вінницька лісова науково-дослідна станція»

В.В. Монарх

кандидат сільськогосподарських наук

Вінницький національний аграрний університет

О.П. Зленко

молодший науковий співробітник

ДП «Вінницька лісова науково-дослідна станція»

У роботі проведено аналіз репродуктивних процесів на клонівій плантації сосни звичайної фінського походження в умовах Вінницької області. Виконано дослідження інтенсивності утворення макростробілів та насінневої продуктивності клонів. Досліджено просторові відмінності інтенсивності насінненошення дерев за місцем їх розташування на плантації.

Ключові слова: *клонова плантація, репродуктивні процеси, сосна звичайна, мікростробіли, насінненошення.*

Генетичні ресурси лісів України є важливим компонентом підвищення продуктивності лісостанів, забезпечення їх біологічної стійкості,

а також джерелом репродуктивного матеріалу [1, 2]. В умовах України сосна звичайна відрізняється доволі високим рівнем насіннено-